

„Este o prostie să negi realitățile..“

● Care sînt marile probleme ale vieții noastre sociale actuale ? ● Marketing, engineering – da sau ba ? ● Națiunea – tema predilectă a Școlii sociologice de la București ● Gusti sau Masaryk ? ● Demografia văzută din avion sau din casă în casă ? ● Amănunte despre arheologia socială ● Cine face istoria ? ● Dacă un milițian te prinde pe stradă fără acte se cheamă că nu ești ? ● Take, Ianke, Cadâr și... Muzeul satului ● Inginerie socială = acțiune ● Malraux a demisionat din socialism ? ● Care-i soarta futurologiei ? ● Meseria se învață cu profesioniști ● Falimentul sociologiei în România postbelică ● Descalificarea la locul de muncă ● Cine-i gelozește pe tineri ? ● Toți strigă la tine „stai jos !“, dar toate scaunele sînt ocupate ● **Catedra, America, pașaportul...**

...acestea și altele le puteți afla din interviul cu prof. dr. H.H. STAHL, președinte de onoare al Asociației Sociologilor din România.

Marți 3 noiembrie 1981, împreună cu dr. Ioan Mihăilescu i-am făcut o vizită fostului nostru profesor H. H. Stahl, de la Facultatea de Filosofie din București. A doua zi împlinea 80 de ani și, profitînd de prilej, i-am solicitat un interviu. A fost de acord, mi-a răspuns la toate întrebările, dar a adăugat zimbînd : „Eu iti spun, dar nu știu dacă poți să și publici“. A avut dreptate. N-am putut. Din discuția acelei seri m-am ales cu 23 file de text, adică 736 de rînduri dactilografiate. Pentru tipar nu mi s-au acceptat decît... 90 de rînduri, nici măcar 3 (trei) file ! Am protestat, firește. Iar răspunsul a fost : „Ești nebun ? Dacă apare așa ne leagă pe amîndoi“. Am insistat pe lângă redactorul responsabil, am încercat să-l flatez : „Toată lumea știe că sînteți un curajos“. M-a dezumflat imediat : „Sînt curajos, nu și inconstient !“.

Am păstrat caseta cu înregistrarea din 3 noiembrie 1981. După aproape 9 ani de la convorbire și după 4 luni de la Revoluție — profesorul H. H. Stahl este acum președinte de onoare al Asociației Sociologilor din România — publicarea integrală a interviului luat atunci nu reprezintă nici pe departe un act de curaj. Răspunsurile primite au devenit însă mai actuale decît oricînd.]

— *Sinteti unul dintre exponenții iluștri a ceea ce s-a numit prin vreme „Școala sociologică de la București”. Ce credeți că nu trebuie uitat în ruptul capului despre această școală ?*

— Adică să reținem ceea ce mai poate fi de folos ?

— *Da. În sensul acesta.*

— Păi sint două idei de bază. Prima : sociologul este dator să se ocupe de problemele fundamentale ale țării și ale epocii lui. Adică să lăsăm deoparte toate problematicile teoretice pe care le imprumutăm din Apus și care nu există la noi; și uităm cu desăvârșire care sint problemele noastre actuale. Mie dacă-mi pui o asemenea întrebare vorbesc mult.

— *Tăiem pe șpalt.*

— Am insistat degeaba ca toți sociologii, cîți sint, să se adune și să discutăm această problemă : Care sint marile întrebări ale vieții noastre sociale actuale ? Care sint problemele noastre ? Să le știm. Și să fim scutiți de a veni cu cercetări cum sint ale acelor care se ocupă cu sociologia timpului liber. Care timp liber la noi în țară ? De asta ne arde nouă acuma, timpul liber ? Asta este o problemă pentru occidentali care au patru zile pe săptămînă și restul oamenilor habar nu au ce să facă, se infundă în circiumi și e o problemă — ce facem cu ei ? Facem o educație în continuare, organizăm turismul, organizăm sportul, găsim ceva care să răspundă la această problemă. E o problemă inexistentă la noi în țară. Altele ne ard pe noi. Știi vorba ceea : satul arde și baba se piaptănă... cu timpul liber. Deci am reține această idee : *Sociologia e datoră să se ocupe de problemele fundamentale ale țării.* Aceste probleme fundamentale ale țării există scrise undeva, în Planul de stat, și eu lupt pentru o *sociologie a planului de stat.* Lupt degeaba că nu vor sociologii să înțeleagă aceasta, ei merg mereu pe aceleași teme care erau cîndva existente, reale, acum 30-40-50 de ani și chiar mai mult. Ei nu și-au dat seama că țara românească este în completă transformare în momentul de față, că pune probleme care nu existau acum 30 de ani, și alea trebuie să fie studiate. A doua idee este că *aceste probleme de bază trebuie să fie studiate interdisciplinar.* Ideea că există un sociolog în stare să le analizeze și să le înțeleagă este absurdă. Nu există așa ceva. În momentul de față nici sociologia nu mai este ce a fost acum 40 de ani.

— *În ce sens ?*

— De 20 de ani de zile încoace sociologia s-a transformat în inginerie socială. Adică într-o tehnică de intervenție în viața socială pentru rezolvarea anumitor probleme, tehnica aceasta de inginerie socială

este *totalmente* necunoscută la noi în țară. Și cînd vorbesc de inginerie socială lumea se miră, zice că ce mă apucă. Adică sintem în urmă cu tehnica. Lucrăm cu o tehnică sociologică care era valabilă acum 50 de ani, și astăzi este complet depășită.

— *Și totuși cum se explică că oamenii nu-și dau seama de asta ? Iar dacă realizează, atunci cum de nu readaptează tehnica asta sau de ce nu folosesc altă tehnică capabilă să răspundă la cerințele momentului ?*

— Tehnica aceasta trebuie să fie învățată. Unde s-o învețe ai noștri ?

— *Aveți foarte multă dreptate.*

— Că nu avem nici un corp profesional care să știe despre ce e vorba. Ar trebui făcută o efortare destul de insistentă pentru ca oamenii să învețe. Cite ceva despre această inginerie socială am auzit. De pildă noi știm de marketing, știm ceva de engineering, mai vorbim de geografie voluntară, mai vorbim de demografie voluntară, de tehnici de-astea diverse, dar vag, din auzite, nu ca specialiști.

— *Și totuși sint foarte mulți oameni care au fost afară, au văzut despre ce este vorba, s-au întors...*

— La congrese internaționale. Dar nu s-au dus să stea de vorbă cu cine trebuia. Și s-au dus pe linie universitară. Or, și în străinătate universitarii nu sint la curent. Ingeria asta socială este o meserie care a apărut paralel și la concurență cu universitatea. A luat forma organizărilor profesionale de societăți anonime de inginerie socială. E foarte ciudat dar așa este. Mai toate țările au această formă, există o federație generală internațională a inginerilor, care au congres, care au publicații de specialitate și pe care europenii au învățat-o de la americani, că acolo s-a inventat.

— *În fază embrionară, aceste lucruri puteau fi gîndite, le-a gîndit vreun reprezentant al Școlii sociologice de la București ?*

— Nu. Nu exista așa ceva. Era o dorință ca cercetarea să poată folosi ca documentare pentru o politică socială. Dar era un vis, o afirmație generală, nu era o tehnică. Astăzi există o tehnică precisă, nu există dubiu pe treaba asta.

— *Dar cercetarea interdisciplinară a apărut mai întîi în România.*

— E drept, avem întietate în privința asta, însă și acuma problema nu este rezolvată complet. Se știe că am fost primii în acest domeniu, și se recunoaște. Însă ce-i interesant este că ingineria socială este interdisciplinară. Întrebarea este din

Mircea BUNEA
3 noiembrie 1981

(Continuare în pag. a VI-a)

Adevarul , 22 aprilie, 1990,interviu luat de
Mircea Bunea, 1981

4

(Urmare din pag. 1)

ce trăiește, dacă este sau nu este eficientă? Este interesant de văzut de pildă din ce fonduri trăiește, asemenea organizație de profesioniști? Păi, vin de pildă, într-o fabrică și întreabă cum vă merge? care e beneficiul vostru? dacă eu reușesc să vă măresc beneficiul cu atât la sută, din ce am mărit zece la sută este leafa mea! Este o soluție și o comandă pe care o au ei. Dar eu și alte posibilități. La Pitești am discutat cu un specialist francez al acestei probleme. Mi-a spus pe îndelete ce lucrează el în acel moment. În urma războiului dintre Israel și arabi un oraș fusese completamente ras, distrus, și el primise comanda să studieze problema, să vadă ce se poate face, să propună planurile de construire, de sistematizare teritorială, de urbanism, pînă la completarea... Și dacă este în stare să și procedeze la construirea aceluia oraș. Pentru că acești ingineri sociali sînt dublați de specialiști constructori, de urbanisti, de specialiști în securitatea muncii, de specialiști în tot felul de probleme. Ei iau comanda și o execută. Sînt plătiți foarte scump, de altfel. Asta este ingineria socială.

— *Despre Școala de la București s-a scris foarte mult că ar fi avut ca temă predilectă satul...*

— Tema predilectă a fost națiunea. Problema care l-a frământat pe Dimitrie Gusti a fost determinată de situația în care se afla țara după unirea cu Transilvania. Dezagregarea imperiului austro-ungar și națiunea românească ajunsă la posibilitatea unui stat național. Deci marea problemă a fost asta pentru el, să studiem această problemă. Nu și-a pus-o numai el. Și-au pus-o și ungurii, și polonezii, și cehii, și sîrbii, adică toți cei care au ieșit din magma asta a imperiului austriac. Numai că Gusti a pus-o mai bine și mai clar decît alții. Dintre străini singurul care a fost mai răsărit a fost Masaryk. Comparînd ce a făcut și a scris Masaryk privitor la sociologia națiunii și ce a făcut și a scris Gusti, e clar că Gusti a văzut mai clar. Deci el trebuia să cunoască problemele națiunii românești. Trebuia să ajungă la această treabă, să facă o descriere, o analiză completă a tuturor problemelor din țara românească. Pe ce schemă? Din toate problemele vremii aceia cea țărănească era dominantă. Nu se punea în vremea aceea o problemă a industrializării decît teoretic, așa era de puțină, pe cînd problema țărănească era cea mai importantă. Încă nu se li-

6

var se poate obține prin fotografie aeriană ceea ce astăzi se numește *arheologie aeriană*. Disciplina este foarte interesantă, sînt și cărți care s-au publicat chiar sub acest titlu. Ce se vede din avion nici n-ai bănuî! Se pot, de exemplu, descoperi urmele unor vechi așezări rurale chiar fiind îngropate sub pămînt...

— *Ne-ați vorbit la curs despre asta...*

— Da, este foarte interesant de știut. Astăzi procedeul se aplică la noi, dar numai pentru arheologie propriu-zisă, nu pentru arheologie socială, ci numai în zonele unde sînt în curs săpături arheologice. Rezultatele n-au fost publicate încă, dar sînt folosite în mod curent. Dar părerea mea este că se pot foarte bine întrebuița în materie de sociologie. Știți cum se face în momentul de față demografie? Un recensămînt? Se fotografiază terenul pe care trebuie făcut recensămîntul, așa-numita acoperitură aeriană, care se poate face pentru o țară întreagă, se execută caroiajul, adică se împarte pe pătrățele etc., după care se determină prin procedeul binecunoscut al eșantionării pătratele semnificative pentru ansamblu și se face recensămîntul numai pe acele centre. Este clasică în domeniul acesta lucrarea pe care au făcut-o italienii cînd au ocupat Albania, în timpul războiului trecut. Au vrut să afle ce populație au aceia. Astăzi se aplică în mod curent această demografie aeriană. Se pot determina volumele demografice care există pe o anumită suprafață, se pot determina care sînt recoltele care se obțin, se pot face pe aceeași bază prospecțiuni miniere...

— *Se pot face și din satelit...*

— Da. Este evident că se pot face cercetări din aceste *social* cu alte mijloace decît acelea pe care le foloseam noi. Sînt rapide și ieftine. Sînt mai ieftine decît procedeele cu oameni care merg din casă în casă. Nu se mai lucrează cu recensăminte generale decît pentru a obține diferite date sumare de structuri. Iar amănuntele se stabilesc numai prin folosirea seriilor de modele reprezentative. Tehnica asta noi nu îndrăznim s-o folosim. Sîntem tot la tehnicile vechi, se merge din casă în casă, îl întrebăm pe om cum îl cheamă... Tehnica asta este nu numai veche, ci și scumpă și nu e mai sigură decît cealaltă, este tot probabilă. Acelor tehnici alții le acordă o atenție de mare încredere incît chiar dacă s-a făcut o cercetare pe recensămînt global, se refacă cu multă atenție un exemplar din acesta restrîns și se corectează cifrele mari pe baza cifrelor mici. Se dă multă importanță rezultatelor obți-

ceastă problemă. Și atunci s-a centrat pe tema asta a satului, a vieții țărănești. Gusti a vrut să facă două lucruri: să croiască, să elaboreze un sistem de cercetare a acestei probleme, și să pună la punct și o tehnică de intervenție. Bănuia ceva care semăna cu ingineria socială, dar la o formă romantică și vagă. O primă parte a acțiunii lui a fost cercetarea. Pentru asta a pus la punct un sistem al lui, propriu, de cercetare a satului. Și asta rămâne în istoria doctrinelor de sociologie. Soluția lui de echipă de cercetare interdisciplinară rămâne ca un fapt pozitiv. În ceea ce privește însă acțiunea socială, adică munca lui de serviciu social, cum îi spunea Gusti, iarăși este interesant de știut că el a crezut că e bine ca o echipă interdisciplinară mărunță — mărunță, zece-doispe oameni, nu mai mulți, de diverse specialități, un doctor, un doctor veterinar, un agronom, un zootehnician, un maestru de educație fizică... cam așa ceva, trimiși într-un anumit sat ca să elaboreze o metodă de intervenție în viața socială...

— Trimisi cu delegație, cum am zice astăzi?

— Da. Trel luni de zile. Întreprinderea era acoperită de către fundațiile culturale, ca să se vadă la fața locului care sînt problemele de bază, să găsească soluții pentru aceste probleme și să acționeze ca să le rezolve. Erau studenți în ultimul an al diferitelor facultăți.

— Spuneți undeva, pe bună dreptate, că știința se face cu oameni de știință. Cei pe care-i foloseați în acele echipe interdisciplinare în respectiva etapă erau studenți...

— Nici nu-l foloseam ca oameni de știință, îl foloseam profesional, ca doctori, ca agronomi, ca... În ultimul an știau să facă ce trebuia în meseriile lor. Plus că erau totdeauna sub direcția și sub supravegherea unui profesionist eficient, medicul șef de județ, agronomul respectiv, și ei făceau meseria ca studenți în ultimul an cum o puteau face, și au făcut-o bine, cei mai mulți dintre ei chiar foarte bine.

— În 1933 dv. ați organizat prima expoziție aerofotogrametrică din România. Cum ați ajuns la utilizarea unei astfel de tehnici? În ce măsură nu este valabilă azi o astfel de tehnică?

— Ideea a fost a lui Gusti, nu a mea. Eu am executat-o. În momentul acela se începuseră planurile de ridicare fotografică ale țării întregi, pentru nevoile geografiei. Treaba o făcea serviciul geografic al armatei, eu am avut posibilitatea să văd unele dintre acele fotografii care nu numai că erau bune, dar erau impresionante, pentru vremea aceea, adică prin 1932. Știam și că ceva din ceea ce se publicase în domeniul aerofotogrametriei. I-am spus profesorului, iar el a intervenit și a rugat armata să fotografieze Drăgușul, Cornova am fotografiat-o... Eu însumi eram prieten cu cineva care avea un avion personal și m-am dus și am văzut. Dar eu n-am fotografiat pentru că trebuia o aparatură complicată, însă m-am convins că într-ade-

nute prin tehnica cea nouă decit acela bazate pe discuții la domiciliu. Există o probabilitate de a greși, cu atita la sută. Asta se știe.

— Știu de pe vremea studenției că dvs. ființi foarte mult la ideea asta a arheologiei sociale unde noi, românii, sîntem considerați un fel de înaintași tocmai datorită preocupărilor dv. în acest domeniu. Ați vrea însă să explicați în cîteva cuvinte, pentru cititori, în ce constă această idee a arheologiei sociale?

— Viața socială lasă urme concrete în pămînt. Sînt haturi care despart o proprietate de alta, sînt haturi sau pete de culoare diversă, după natura cerealelor care sînt semănate acolo, pădurea, izlazul, toate acestea se pot cunoaște prin urmele lăsate pe pămînt. Urmele acestea le poți căuta mergînd cu piciorul, pe teren. Ceea ce-i inutil, pentru că le poți vedea de sus mai bine, cu mult mai bine. E o tehnică care permite chiar reconstituirea unor forme de viață socială dispărută.

— S-a descoperit la noi vreo astfel de formă de viață, folosindu-se această tehnică?

— Nu. Spre nezaful meu nu s-au ocupat oamenii de treaba asta. Este frapant de observat că actualele așezări sînt în alveolele unor așezări preistorice, ca și cum geografia ar predetermina, ar favoriza o anumită așezare. De pildă, una dintre marile probleme ale țării românești a fost împărțirea țărânimii în două categorii: serbi și oameni liberi, țărani liberi. Aceștia, ultimii, au avut la un anumit moment de dezvoltare socială a vieții lor trupuri de moșie împărțite în fișii care merg din cap în cap, din cin în cin, cum se spune, merg așa pe lungimi de kilometri, zece-cincisprezece kilometri lungime, dar pe o lățime de doi metri, un metru și jumătate, doi-trei pași — atîta tot. Prin fotografiere aeriană — aceste sate care sînt astfel împărțite — delimitate cum li se spune — se pot reconstitui. Și atuncea facem o hartă a țării românești în care avem certitudinea că aci a trăit o țărâtime liberă. Chiar dacă nu avem documente. N-am nevoie de documente. Este documentul acesta viu sau mort, mai bine zis, nu?, care-mi spune, și atuncea avem o sursă de informații asupra istoriei sociale românești pe care altfel n-o avem.

— Pare-mi-se că tehnica aceasta a dvs. ț-a cam scandalizat pe istoricii noștri „tradiționaliști”...

— Pentru că ei nu văd decît documentul și ce scrie la document. Și peste asta nu văd nimic. E de mirare pentru că și istoricii noștri sînt în urmă cu lecțiile, de zeci și zeci de ani! Ei încă mai practică o istorie care nu mai este la zi, care e depășită de mult. Astăzi istoria se face de către sociologi care știu istorie și de către istoriceni care știu sociologie. Și care pleacă de la cunoașterea realităților actuale ca punct final de dezvoltare a unei istorii trecute. Dacă ce reconstitui tu nu se poate racorda cu ce ai constat astăzi, se cheamă c-ai greșit. Trebuie să fie o înlănțuire clară. Cînd Giurescu bătrînul, și fi-su după el, și ne-

8

potă-su adaugă și afirmă că nu a existat în țara românească decît numai țără-nime lomagă, eu îi întreb atunci cum se explică că există astăzi o treime din țără-nimea românească încă liberă moșneni și răzeși, cum au apărut ăstia? Ei spun bine, dar documente despre ei nu există. Ei și? Ce-i dacă nu există? Se cheamă că nu există nici realitatea, pentru că nu-i cuprinsă în documente? Este o absurditate tot așa de mare ca și cînd un milițian te-ar prinde pe o stradă fără buletin de identitate și ar trage concluzia că nu există. E absurdă treaba asta. Așa că nu s-a făcut această cercetare, nu se face încă și vă spun încă odată — crăp de necaz!

— În 1981 se împlinesc 45 de ani de la inaugurarea Muzeului satului, obiectiv pe care noi, românii, îl datorăm „echipei Popa-Stahl“.

— Echipa a fost într-adevăr Victor Ion Popa și Stahl dar ideea a fost a lui Gusti. Și deși Victor îmi era fin, pentru că eu îl cunusem, el era mai în vîrstă ca mine, îl respectam și îl iubeam în mod deosebit. Cu el am făcut acest Muzeu al satului, care n-ar fi fost realizabil dacă nu exista întreaga aparatură creată de către Gusti, cu toată seria de echipe studențești răspindite în țară. A fost suficient să spunem satul cutare, satul cutare și cutare trebuie să aducă cite o casă exemplară, pentru ca imediat echipele noastre să se și împrăștie pe teren și să aducă materialul solicitat. Dispuneam de o întreagă armată de oameni integrați în serviciul social — numai cei care erau plătiți erau peste o mie de oameni. Cei mai mulți activau însă benevol și au fost obligați să-și întrerupă activitatea o dată cu venirea la putere a legionarilor, care au interzis acest gen de activitate la sate. Într-o bună zi — vorba vine că bună — ne-am pomenit cu Siguranța și cu arestările, n-am mai avut timp să știm cu adevărat cîți au activat în serviciul social.

— *Întîmplări deosebite din timpul edificării Muzeului satului?*

— Le-am povestit în „Amintiri și gânduri din vechea școală a monografiilor sociologice“, apărută în aprilie curent. Altele, multe, sînt greu de spus. Este vorba despre oameni despre care nu mai e voie să povestești...

— *Cum s-au procurat casele? Proprietarii lor erau de acord să le trimită la muzeu? Se lăsau greu oamenilor?*

— Nu se lăsau greu pentru că cei pe care-i trimiteam să le cumpere ajunseseră profesioniști. E o meserie și asta să știi să cumperi de la țărani ce vrei, ce-ți trebuie pentru muzeu. Erău muzeo-

10

hotărîri sînt astea pe care le-ai adus dumneata și pe care mi le spuseseși și experții mei. Măsura mea se bazează pe o serie de considerente de natură politică. La care Sauvy a spus «în cazul acesta nu mai am nimic de spus, politica este o altă meserie decît a mea. Eu v-am pus în gardă, răspunderea este a dv.». Unele lucruri sînt foarte bune dar nu sînt oportune într-un anume moment, sau nu am banii necesari pentru a aplica cea mai bună soluție... Inginerul social trebuie să informeze, asta e datoria lui. Răspunderea deciziei o poartă celălalt. Însă acest inginer social nu se duce la decident numai cu șapte pagini frumos scrise, ci merge cu un buget — buget de oameni, buget de bani, buget de timp. Deci cu soluții practice pe care organul de decizie nu are decît să pună „se aprobă“. Atît. Ori că „se va pune în lucrare“. Toată execuția trebuie să aparțină acestui inginer social, nu de către un teoretician. N-am ce face cu un teoretician. Vezi, eu, de pildă, am făcut și teorie. Cînd faci istorie socială nu poți să nu faci teorie. Dar ani de zile am lucrat în sistematizări teritoriale. Cînd a fost vorba ca satul să plaseze o fabrică pentru prelucrarea stufului, am mers în Delta, apoi pe malul Dunării etc., etc. și am adus pînă la urmă o soluție, pe care am taxat-o ca fiind cea mai bună — „propun ca instalarea acestei fabrici să se facă la Chiscani“ pentru argumentele următoare...“ Am făcut un proiect de inginerie socială, nu de sociologie. Am avut bucuria să văd că ministerul a fost de acord, și mi-a dat și un premiu, ceea ce a fost și mai plăcut. Dar așa înțeleg să faci sociologie. Însă în țară

„Este o prostie s

la noi sînt prea puțini cei care au făcut așa ceva. De fapt, în materie de inginerie socială n-a lucrat decît Matei și eu mine. Restul au făcut teorie generală. Am făcut și o ramură a ingineriei sociale, mai veche aceasta, aceea a asistenței sociale. Care iarăși, nu e vorba despre explicații teoretice, ci de tehnică, de acțiune socială. Am să vă dau un exemplu de cum se organizează așa ceva: Te duci la oficiul de stare civilă și îți li-

grăd, aveau pregătire specială pe treaba asta. Și nu numai că țărani ne vindeau casa, dar și veneau cu casa, ca s-o reconstituim exact cum a fost. Îi „cumpăram” și pe oameni. Îi aduceam, îi plăteam pentru ceea ce-i puneam să facă. Totul s-a făcut cu meșterii din sat, nu cu meșterii din oraș. Meșterii din oraș n-am întrebuințat decât cînd a fost vorba să reconstruim biserica din Maramureș. Maramureșenii știți că erau în vremea aceea „uniți”. Și noi am adus biserica aceasta în București. Cu obligația ca nu cumva să mai facem slujbă ortodoxă în ea. Nici nu aveam de gînd să facem slujbă. S-o fi făcut, „unită” nu se putea în București, și ortodoxă nu permitea contractul.

— *Cît timp a durat înălțarea Muzeului?*

— Foarte puțin. Cam două luni. Această biserică adusă de la Dragomirești a fost lucrată cu meșteri din Maramureș. Afară doar de intervenția inginerului Prager. De ce? Pentru că trebuia ca această biserică să fie așezată pe un deal, pe o mică ridicătură de pămînt, care însă era foarte... mobilă. Atunci l-am chemat pe Prager, iar el a rezolvat problema.

— *În carte afirmați că n-ați mai trecut și că nici nu veți mai trece pe la Muzeul satului. De ce, doar e opera dv.?*

— Nu mai e cum l-am gîndit și cum l-am făcut. Și-a pierdut caracterul social, a căpătat un etnografic...

— *Ce relații există după opinia dv. între sociolog și factorii de decizie? Unii susțin că divorțul ar fi total...*

— Nu e chiar așa. Vina este de regulă a sociologului care pune pe masă lucrări inutilizabile. Vezi mata, eu fac o cercetare. Acuma mă pun în poziția inginerului social, nu a sociologului. Fac o cercetare pentru rezolvarea unei anumite probleme. Și spun: această problemă se poate rezolva în următoarele ipoteze — ipoteza nr. 1, ipoteza nr. 2, ipoteza nr. 3... sau cîte sînt soluții. Adică dau material documentar pentru luarea unei decizii. Și formulez și proiectul de decizie. În care spun: Decizia nr. 1 — soluția cutare, necesită atîția oameni de specialitate cutare și cutare, atîta timp calendaristic așa și așa, atîția bani. A doua ipoteză — te costă atîția oameni, timp etc., etc. Dumneata în cunoștință de cauză hotărăști. Hotărîrea nu e a mea. Poate că dumneata, decidentul, găsești o soluție mai bună decît a mea. Dar informația, documentarea asta este, cea pe care o ofer eu. Și soluțiile posibile astea sînt. Mi-aduc aminte o poveste a lui Alfred Sauvy...

— *Cel care a lansat sintagma „lumea a treia...”?*

— Da. Și demograful, și comunistul — un om plin de idei. Care îmi spunea că odată, luîndu-se de către ministrul de finanțe o anumită măsură, el a cerut audiență și i-a spus acestui ministru: d-le ministru, știți că consecințele acestei hotărîri ale dv. sînt asta, asta, și asta? Primele două sînt bune, dar celelalte — rele. Vreau să vă atrag atenția! La care ministrul: știu că consecințele acestor

...ați de căm... și organizarea așa...
 duci la oficiul de stare civilă și îei lista tuturor căsătoriilor. Te duci la centrele de consultații prenatale și îei lista fetelor care sînt însărcinate. Unele sînt căsătorite, altele nu. Și atunci îți pui de la început problema „fetele astea care sînt necăsătorite, ce dracu-i cu ele, au o meserie?, știu cine e tatăl copilului? părinții ce părere au?”. Faci o cercetare completă, din toate punctele de vedere și vezi — fata asta este în primejdie, ori s-o arunce în stradă părinții, meserie nu are, casă nu are, iar tatăl copilului nu vrea să-l recunoască. Ce facem? Foarte bine! Îl dai în judecată pe tată, tu ca autoritate tutelară, legea îmi dă dreptul, între timp îi dau o meserie fetei, îi găsesc un loc de muncă, un post, mă duc și îi vorbesc cu părinții ei, să se poarte omeneste cu ea, caut s-o salvez pentru că altfel e primejdie de infanticid și de sinucidere a mamei, ori cine știe ce alte catastrofe.

Asta se cheamă că am făcut inginerie socială, adică acțiune. Sau ni se atrage atenția că în cartierul cutare există o bandă de delincvenți minori. Ce faci cu ei? Cum acționezi ca să-i aduci pe linia de plătire? Sau vezi o femeie care e semiprostituată. Devine sigur prostituată dacă nu te ocupi de ea. Du-te și fă ce trebuie! Am lucrat ani și ani de zile pe această meserie. Mă întreba lumea „cu ce te ocupi?”, le răspundeam „cu prostituția”, cu asta mă ocupam, și cu vagabondajul, și cu cerșetoria, și cu alcoolismul și cu toate tarele acestea care sînt foarte grave, mai ales în anumite împrejurări sociale de schimbări bruște. De pildă, masa aceasta de țărani care vin și se mută în oraș, și se încadrează de bine, de rău într-o profesie, dar nu se încadrează social. Păi aștia sînt o sursă infinită de delincvență, de imoralitate, de lucruri complet neplăcute. Cu ei trebuie dusă o acțiune socială de încadrare. Care este altă meserie decît a sociologului teoretician. Trebuie să procedezi în așa fel încît să-i determini să se încadreze cît mai rapid în viața urbană. Asta-i o meserie de inginer social.

— *Din păcate nu prea are cine s-o facă...*

— Nu. Ca s-o facă trebuie pregătiți oamenii, asta nu-i o chestie de bun simț. În momentul de față toate problemele astea se rezolvă de către miliție. Am tot respectul față de milițieni, dar ce să facă ei dacă nu sînt pregătiți profesional pe această treabă; pîi în toate țările din lume există școli, școli superioare, cu doctorate în această privință, cu organizații perfect puse la punct, cu ministere care urmăresc această activitate... La noi nu!

— *Ce ne împiedică să avem și noi?*

— Eu vă spun, dar nu știu dacă veți putea publica. Pentru că ministrul care trebuia să se ocupe de treaba asta, nenorocitul de Lotar Rădăceanu s-a dus în Rusia și a constatat că acolo nu există acest lucru. Și s-a întors în țară și a desființat școala. Ca să nu avem nici noi. De ce ne auvea cei la care s-a dus? Păi iarăși pentru o idee greșită de-a lor. Cum

spun eu? E de mirare că oamenii încează de realități. Ideea era cam asta „Intr-o societate socialistă asemenea probleme nu există, pentru că societatea socialistă este o societate perfectă. Atare nu există nici vagabondaj, nu există nici prostituție, nu există cerșeri, familiile sînt totdeauna unite, nu există conflicte, ba nu mor nici părinții și nu rămîn orfani...”

Și că tot ce există ca rău ar fi rădăcine...

...rămășițe, da! Ori este o idee comersită. Nu există aceste lucruri în ura în care luptă împotriva lor, asnu dispar de la sine, ele dispar penecă te căznești să dispară, și muncești să dispară. Iar anumite lucruri nu sîr niciodată, cum ar fi orfanajul. Ei, faci cu orfanii? Este cea mai bună tție să-i crești în orfelinate? Catastă! Oricît de bine ai organiza orfelitul este o catastrofă. Alte soluții? samentul familial, dar asta e comat, în ce familie, în ce condiții, cum raveghezi?... E o întregă tehnică, um practicat-o. De ce? Din aceleași live ca alții. Apoi. Ne este rușine să nem că avem delincvență infantilă. Ită lumea știe c-o avem. Inspăimîntăre, gravă, ca peste tot, în toată lu-a. Noi o negăm. Dar dacă o negi nu camnă că ai scăpat de ea. Dimpotri-crește! Dacă știți povestea lui Malix. La început Malraux a fost comut. Și se povestește — nu știu dacă o fi svărat ori ba — că într-un congres ernațional de literatură s-a pus pla-officială: trebuie să ne ocupăm de tțiile pozitive etc., dar Malraux a spus dar vezi că mai sînt și alte proble-

fac futurologie nu pe o sută de an pe cincinal. Occidentalii n-au puțința s-o facă pentru că n-au cincinale, dar noi avem. Și atunci poți să-i spui statului: „Atenție, dacă în satul cutare se introduce o întreprindere, metalurgică, să zicem, de 2 000 de oameni atunci trebuie aduse și 2 000 de femei. Care trebuie să muncească și ele. Unde? În altceva — industrie agricolă, industrie ușoară, ceva, trebuie să le găsești ceva, altfel se alterează grav populația satului acelaia care se duce, fugе; dar oamenii ăștia trebuie hrăniți, care sînt cantitățile necesare de alimente? ce cantitate de apă vor consuma? dar oamenii ăștia trebuie să fie îngrijiți, cite spitale, cu cite paturi? trebuie să aibă școli, cite școli, de ce natură? trebuie să se distreze, trebuie săli de cinematografe, stadioane, teatre etc. Dă-mi voie să-ți calculez toate acestea. În plus că toate spitalele, toate școlile etc. vin cu propriul lor personal nou, care și ei sînt cu familiile lor, care și aceștia au nevoie de toate cele enumerate etc. Trebuie făcute toate calculele rezultate-lor demografice care să arate ce se întimplă cu satul dacă ai plantat o fabrică cu 2 000 de lucrători. Numai așa poți să spui că în atîția ani de zile te vei afla în situația cutare. Judecă încă din start, poți face față? Că dacă nu faci față oamenii aceștia vor rămîne fără copii, vor muri neîngrijiți, vor fi nealimentați, vor fi tulburați psihologic că nu au unde să se distreze, n-au bibliotecă... Problema trebuie rezolvată complet, cu tot aspectul uman. Cu orașul trebuie văzut la fel, ce se întimplă? Și acolo se pun tot asemenea probleme umane. Care sînt previziunile pe care le pot face și care decurg din planul de stat? Asta este previziunea pe care cred eu că trebuie noi să o facem.

- Sociologii?
- Sociologii de acest gen, care sînt în stare să facă astfel de calcule.
- Cine să pregătească astfel de sociologii?
- Nimeni nu este pregătit pentru o astfel de treabă, acum. Există manuale și tineretul dacă vrea poate să învețe. Ceea ce poate. Normal ar fi să-i trimitem să învețe. Nu la facultatea de sociologie, ci la cooperativele de inginerie socială, să învețe tehnică. Teoria generală și-o poate însuși și acasă. Îl învăț eu ce a spus Comte, ce a spus Weber, astea le știu foarte bine. Ei să învețe acolo unde sînt trimiși cum se lucrează. Societățile astea anonime de inginerie socială, cooperativele acestea aleg profesioniști formați la universități — medici buni, ingineri buni, urbanisti buni... — îi adună și îi formează ei, acolo, le dă meseria acolo pentru că te faci să nu se...

NRI H. STAHL negi realitățile.."

de dragoste, de pildă, un bărbat iuște și nu este iubit, ori pur și simu vrea să plece în oraș și-l calcă tramaiul. Asta nu are nimic de-a face cu adalismul. Și totuși sînt probleme uma-e, dă-mi voie ca în literatură să mă up de ele. Răspunsul a fost că într-o oietate bine organizată aceste lucruri u există, la care Malraux s-a ridicat și spus că-și dă demisia dintr-o astfel de oietate. A plecat de la congres și nu...

ite bine organizată aceste lucruri istă, la care Malraux s-a ridicat și s-a cășă dă demisia dintr-o astfel de ite. A plecat de la congres și nu mai întors. Este o prostie, de ce și realitățile? Cînd dimpotrivă, tre să le cunoști precis și să lupți im a lor. Așa poți chiar să le elimini, i că sînt multe lucruri care se pot ia.

lar altele se pot chiar prevedea. il la oraș, de pildă. Nu numai so ii au afirmat că tot intrînd lume lume în orașe va scădea populația i, și nu prea va mai fi cine să lupămîntul și să stringă recolta și să a vite. Prognosele...

Era firesc. Nu aveai decît să te uiți granite și să constăți că în anu țării populația agrară nu este decît la sută. Asta-i situația. Cînd am ultima oară în Franța, l-am rugat pe ciolog de acolo, un băiat foarte plă i deștept foc să mă ducă să văd hii mei niște țărani francezi. Și am : unui mediocri, alții săraci, dar ăzut și ferme de o sută și ceva de re care nu dispuneau decît de un r om. Un singur om. Era inginer om și avea mașini.

Un om pentru o sută de hec-

Media națională la ei este de 26 de re. Și reușeau să facă față perfect or lucrărilor. Pe urmă am fost în și am văzut o fermă mare. Avea 40 de hectare. Era a unui „pied i, cum zic francezii, algerian venit de bani, și cumpăraseră acolo și lu u 16 oameni. Foarte interesant, cu forme sociale foarte ciudate. De ce? u că omul ăsta nu avea o vacă de re să bea un pahar cu lapte, nu o găină de la care să ia un ou, cei 16 cu care lucra primiseră de niște loturi personale și ăștia țivacă, porc și găini și el cumpăra ei! Relație cu totul neașteptată și sată. Era așa ca un fel de baron, eudal. Deci cam așa este soarta ozelor. Însă nici aici nu sînt de a-cu prognoziștii noștri. Să vă spun e. Pentru că toți cei care se ocupă uturologie pun problema așa cum ne la ei. Deci care ar fi soarta vii: a societății umane peste 10—20—30 ni... Există o limită peste care nu ie să trecem, există un punct zero are trebuie să ne oprim? Și fac tot de profetii de lungă durată. Ai i, ciți sînt în țară specializați în enea probleme repetă formula de a de la alții, uitînd că noi trăim o țară care este planificată de către

Și statul spune: în viitorul cinci- eu am posibilitatea să construiesc a fabrici, să investesc atîția bani în ultură, în medicină, în învățămînt Am această posibilitate. Eu ca so- g care fac previziuni judec acest lu- și spun: Dacă vom reuși să facem tea, care vor fi conștiințele? Dacă m întreprinderi care au o capacita- u un volum demografic dat — 10 000 ucători, 5 000 de lucrători, 2 000, ori o fi... Care vor fi luați de unde? mediul rural. Care va scădea. Deci

cooperativele acestea aleg profesioniștii formați la universități — medici buni, ingineri buni, urbanişti buni... — îi adună și îi formează ei, acolo, le dă meseria acolo, pentru că în facultăți nu se învață așa ceva. Deci dacă vrei să înveți meseria trebuie să înveți cu profesioniștii. Nu cu universitarii. Aștia sînt scoși din uz, sînt depășiți.

— În 1981 România se zice c-ar avea 360 de orașe. Cite unul pentru fiecare zi a anului...

— S-ar putea. Dar acumă trebuie studiat ce se va întîmpla cu ele? Sînt fenomene pe care le-am amintit mai sus. Ce înseamnă aceste cifre? Sînt niște cifre statistice, dar realmente ce înseamnă? Cîți oameni, cite necesități, exact ceea ce am vorbit... Asta trebuie calculat la nivelul țării întregi, nu numai la oraș. Cu toate consecințele care derivă din apariția atîtor sute de orașe. Trebuie să știm exact ce profil au. Vor fi centre economice, agroeconomice, agroindustriale? Vor fi centre administrative, de învățămînt, trebuie să știi precis la fiecare ce profil le vom da. Pentru că din orice hotărîre pe care o iau, decurg anumite rezultate — unele scontate, altele nu. Sînt și imprevizibile. Care se pot totuși calcula ca probabilitate — „s-ar putea să se întîmple și așa ceva“.

— După al doilea mare război, cînd s-au reluat la noi cercetările sociologice?

— În 1965 a fost prima cercetare de după război, la facultate. Înainte însă Institutul de sistematizări și de urbanism a făcut cercetări din acestea interdisciplinare, adică avînd geograf, demograf, sociologi, economiști etc. Au făcut planuri de sistematizare teritoriale pe foarte multe regiuni și foarte multe orașe. În 1967 s-a reluat activitatea la Secția de Sociologie din Facultatea de Filosofie, și a mers pînă în 1976. Acum iar nu mai avem studenți în sociologie. Iar cînd am avut, încă o dată repet, nu vreau să supăr pe nimeni, dar în afară de Miron Constantinescu și de mine nici unul nu era de meserie. Erau oameni de bunăvoință, nu? Iar ăsta nu a fost un lucru bun, s-a și dovedit. Pe urmă s-a făcut greșeala de către ăștia tineri care au intrat venind din alte meserii și s-au apucat să spună că sociologia ar fi grozavă și că ar fi capabilă să răstoarne pămîntul, că este capabilă să rezolve orice problemă din țară, iar oamenii întii i-au crezut, și pe urmă au văzut că nu se întîmplă nimic, că sînt inutile toate lucrările lor. De unde căderea bruscă și falimentul sociologiei la noi în țară. Am făgăduit ce nu puteam ține. Că nu știam cum s-o ținem. Pentru că nu știam nimic din tehnicile de inginerie socială. Nici Miron nu le știa.

— Și totuși ce trebuie făcut acum? Pentru că fiecare generație a lăsat totuși ceva în urma ei, a predat o ștafetă; practic, acum nu mai există tineri sociologi cărora să li se predea această ștafetă.

— Și nici nu există cei capabili să le predea ștafeta asta. Din vechea școală de monografii sociologice nu mai sînt la zi, pentru că nu cunosc tehnicile de inginerie socială.

**Și totuși parcă ar mai fi oameni do-
tați și care au preocupări sociologice
serioase, din câte știu.**

— Da, dar pe oamenii ăștia trebuie să-i trimiți peste graniță, să învețe. Așa cum l-a trimis pe dr. Ion Mihăilescu. Trebuie să se ia contact cu lumea modernă, să se învețe. Altfel nu are cum. Sigur, întâi trebuie pregătiți în țară. Deși tinerii trebuie să învețe sociologie de unul singur, la forma aceasta, dar după aceea trebuie să-i trimiți să învețe la școala modernă, în diverse țări. Pentru că o anumită țară este specializată într-o anumită problemă, altă țară în altă problemă. Și în Polonia dacă-i trimiți au ce învăța. Și în Rusia, rușii au o sociologie serioasă. Dovadă că acum sociologii lor sint în fruntea bucatelor. Sint consultați ca tehnicieni. Ei știu pentru că au învățat carte serioasă. Unii dintre ei au stat ani de zile în America. S-au întors acasă știind meseria. Nivelul sociologiei lor este mult superior nouă. Nu se compară. Iar profesorii care predau la universitate sint în același timp lucrători în serviciile sociale, practicieni. Cunoșc meseria pînă în detaliile ei tehnice.

— **Vorbești cîndva despre oamenii care sint trimiși afară, se întorc și sint puși să facă altceva decît ce au învățat. Numeleașta asta descalificare la locul de muncă.**

— Așa este, da. Mai intervine și o gelozie din partea celor bătrîni și nepri-cepuți. Că toată generația asta este de sociologi nepricepuți. Dar au posturi și nu vor să le piardă și ca atare dau la cap oricărui tî-năr care a învățat carte bună, și nici nu-l dă prilej să învețe carte. E neplă-cut, dar așa este, să știți. În momentul de față ne aflăm în fața acestei imposi-bilități de avansare și de lansare și de creație a tinerilor sociologi pentru că toate drumurile sint oprite, barate de către acești incapabili. Incapabili. Păi nu avem decît să deschidem orice revistă, și o să vezi acolo că majoritatea acelora care semnează contribuțiile aparțin acestei ge-nerații de incapabili, după părerea mea. N-am încredere în ei pentru nimic în lume. Eu nu-i stimez pe marii ștabi ni sociologiei noastre în momentul de față. Mult mai multă încredere am în băieții tineri. Un Sandu Dumitru ce nu-i bun ? Nu știe carte ? Ca să nu vorbim de Mihăilescu, aici de față, că el a profi-tat și a învățat de pe la nemți. Dar doc-torul Sandu Dumitru n-a plecat din țară, a învățat de unul singur, dar a învățat carte. Știe. Abraham Dorel nu știe anu-mite lucruri ? Le știe foarte bine ! Dar Alin Teodorescu nu știe ? Știe. Sint încă

de pe cel mai bun în institutul lui. Un bun director de institut care-și cunoaște propriul lui interes așa trebuie să facă, să facă colecția celor mai buni. Dar dacă îi gelozeste și le dă la cap e evident că treaba nu merge. Nu merge. Am văzut așa de puțini directori buni, am văzut directori de instituții, vicepreședinți de academii de științe sociale și politice care habar n-aveau de nimic. Nu erau nimic, nici măcar șmecheri și inteligenți nu erau. Aceștia era evident că dădeau la cap tuturor celorlalți. Cum mișca unul, cum îl ardea.

— **Mie mi se pare că „acțiunea” gene-rației aștea de mijloc nu numai spre cei tineri trage, ci și spre generația dv.**

— Păi ăia nu mai sint dragă, au murit toți.

— **Cîți mai sint. Ori față de operele lor.**

— Da' nu mai sint. Care sint ăia ce să discutăm cu ei ? În afară de mine, Her-seni a murit, cine a mai rămas ? Nimeni. Absolut nimeni. E o generație care gata, a murit.

— **Și din păcate se poate spune că după dv. n-au mai rămas decît foarte puțini oameni care de asemeni nu mai au cum să...** Adică n-a mai rămas nimic...

— Nu-nu-nu. Sigur că da. N-au mai rămas. Nu mai sint. Și cîți sint, sint scoși din uz, nu mai poți să contezi pe ei să creeze o generație nouă. Asta-i muncă de ani și ani de zile.

— **Și atunci ce trebuie făcut ? Pentru că o soluție trebuie găsită, cumva. Cineva trebuie să se trezească la timp pentru că altfel ne trezim „alt fel”...**

— Soluție este și a mai fost încercată, cînd a fost să se facă din nou catedra de sociologie, în 1965, au fost trimiși doi tineri în străinătate să învețe sociologie.

— Drăgan și cu Alușă. Care au stat acolo șase luni de zile. Păi ce să faci în șase luni de zile ? Ce asta-i o meserie care se învață în șase luni de zile ? Nici franzu-zește nu știa. Au stat de vorbă cu unul, cu doi-trei, vizite, oamenii draguți, nu știu ce, etc.etcetera, atîta tot. Trebuie tri-miși în această formulă oameni care au dovedit în țară că sint deștepți, munci-tori, dornici să învețe. Îi trimiți doi-trei ani de zile să-și la doctoratele undeva. Noi am mai trimis vreo cîțiva, și se cu-noaște, totuși, sint mai bine — Iordăchel și cu Bădina au luat un doctorat în so-ciologie în Rusia. Da' sint singurii, alții n-am mai trimis. Ei, ăia tot știu ceva, tot au învățat ceva...

— **Au învățat că sociologia e o știință burgheză...**

— Să știi că ei, rușii o spun, dar în realitate nu o cred. Ei învață temcinic. Burgheză-neburgheză ei o învață. Au toa-

torul Sandu Dumitru n-a plecat din țară a învățat de unul singur, dar a învățat carte. Știe. Abraham Dorel nu știe anumite lucruri? Le știe foarte bine! Dar Alin Teodorescu nu știe? Știe. Sint încă mulți băieți tineri de mina întâi. Dar îi știe cineva? Ii folosește cineva unde trebuie? De ce nu-i folosește? Pentru că locurile sint ocupate. Imi aduc aminte de ce-mi povestea odată un amic, Ștefan Popescu. E un om cu care am lucrat pe vremuri și care-i și poet. Il intrebasem ce faci domne? Zice uite ce fac — este ca și cînd aș intra într-o sală de teatru. Se joacă și toată lumea este așezată. Iar eu mă plimb printre rînduri. Toți strigă la mine „stai jos, stai jos!”, dar toate locurile sint ocupate. Asta era situația lui. Cam asta este în momentul de față situația tineretului nostru sociologic. Inșă n-am să obosesc să cred că lucrurile se vor îndrepta. Toată viața mea am crezut în tineri, în capacitatea lor, în seriozitatea și în dăruirea lor. Nu am de gînd să le retrag încrederea mea tocmai acum. Trebuie făcut sistemul care să nu împiedice niciodată tineretul să ajungă în frunte. Să nu-l obligi să treacă de la treapta 1, 2, 3, 4, lasă-l să sară și zece trepte dacă e capabil. Cu bătrînul ce faci că și el e încă capabil. Domne, îi găsești o soluție, îi dai o catedră onorifică, să aibă dreptul să țină cite conferințe vrea peste an, dar lasă-l pe tînăr să se dezvolte, că altfel dacă-l ții acolo ascuns, ce să faci bietul om? Se sufocă. Omul trebuie să aibă și succese personale ca să aibă chef de muncă. La facultățile germane așa era totdeauna — plin de profesori onorifici. Și lumea mergea să-i asculte. Nu ținneau multe conferințe, două-trei pe an. Unul avea vreo optzeci și ceva de ani, imi povestea cei care mergeau și-l ascultau, vorbea de două-trei ori pe an, omul era profesor respectat, sala era arhiplină că toată lumea era dornică să vadă ce mai poate bătrînul să zică, toată lumea fericită, se găsesc soluții. Nu să se încăpățîneze să blocheze posturile pe care le au. Și să nu fie geloși pe oamenii pe care-i au sub comanda lor.

— *Dar asta este imposibil...*

— Este posibil, de ce nu? Dacă omul este stăpin pe meseria lui, n-are de ce să fie gelos pe altul. Dacă e incapabil și simte că ăla e mai bun decît el, atunci el e gelos și-i dă la cap. Ce Gusti avea asemenea sentimente de inferioritate față de elevii lui? De unde? ! Era așa, mult pe deasupra, el știa carte, și era convins că știe carte, nu exista la el dubii, puteai să-i pui în față pe oricine, el se simțea stăpin pe meseria lui. Și sint mulți așa. Bunii directori de întreprinderi sint de talia asta. Am avut un director bun cit am lucrat la statistică, pe Sabin Manoilă. ăla știa carte. Nu exista să spui tu că știi mai multă decît el. Nu exista, că efectiv știa mai multă. Și strinsese în jurul lui o grupă de băieți tineri pe care-i forma și se lăuda cu ei. Și mai sint, au mai fost profesori care făceau tot așa, Danielopol de pildă, se povestește de cei care au lucrat cu el. Danielopol nu spunea „sint cel mai bun medic din țară”, spunea „am lîngă mine echipa celor mai buni medici în specialitatea asta”, li strin-

— Să știl că ei, rușii o spun, dar în realitate nu o cred. Ei învățat temincir. Burgheză-ncburgheză ei o învățat. Au toate publicațiile la zi. Traduc pe rupte, nu le scapă nimic, sint la curent cu tot. Nu pentru marele public, evident că nu, nu-i o treabă de răspîndit prin gazetă, dar au nevoie de o mină de oameni care știu despre ce este vorba. Și nu o mină, zece, cit zece mini, sint sute. Păi numai la institutul din Chișinău, domne, sint 160 de cercetători...

— *Bine, acolo era și tradiție, ai noștri au pus cîndva bazele unei astfel de activități...*

— Da, da-da-da, da' uite că ei au menținut-o și au sporit-o. Păi un institut nu-i un fleac cînd are 160 de oameni. Iar în Moscova, în Leningrad, în Novosibirsk ăia sint puternici de tot. Novosibirskul are reputație mondială, mondială zic, sint reputați ca cei mai buni în materie de matematică socială. Deși ei o înjură așa din gură, da' o învățat, sint perfect la curent cu sociologia. Și polonezii sint la curent. Să vezi în bibliotecile lor ce au acolo. Noi n-avem nimica, noi n-avem posibilitatea să ne abonăm la o revistă de specialitate.

— *Domnule profesor este exact așa cum spuneți, dar cum să facem să dăm o notă mai optimistă sfîrșitului de discuție...*

— Păi să spunem! Optimist din ce am spus eu este încrederea pe care o am în tineret. Acesta este un lucru într-adevăr optimist. Dacă e o salvare, e numai aceasta: grupul de tineri care învățat carte. Și nu numai în sociologie, dar și în alte domenii, discipline. Eu cunosc băieți care au învățat de unul singur greaca veche, latinește — n-au învățat-o în școală. Și acum se joacă cu aceste limbi. Au vrut să facă filosofie și au vrut s-o facă serios. Și sint mulți. Cred că în multe discipline trebuie să fie băieți de aceștia care nu se rabdă să rămînă proști. Și muncesc. Și învățat. Ce ne mai trebuie? Contactul cu lumea mare — ultimele descoperiri în materia aceasta. Ultimile tehnici. Asta n-are cum să le invente încă o dată. Și e chiar o prostie să le invente încă o dată! După ce a învățat și a ajuns la nivelul mondial, să se lupte să meargă mai departe, dar nu trebuie el să repete toată povestea, e o sfortare și o pierdere zadarnică de timp și de entuziasm. Dă posibilitatea să se pună la punct cu tehnicile moderne. Acești băieți buni — să învețe. Și mai dă ceva, asta-i iarăși o chestie care trebuiește să fie știută: asigurarea că oricînd, din cînd în cînd, se vor duce să-și reimprospăteze școltile. Cu condiția să vină înapoi în țară.

— *Asta-i mai greu...* 19

— Nu e greu. Franțujii cum au rezolvat-o? Păi nu există profesor de acolo care să nu fie profesor și în America. Și Mendras și Kindall, și... sint profesori în America. Se duc șase luni de zile acolo, învățat, și se întorc acasă și fac cursurile la nivel superior... Asta nu trebuie legate de pașaport.

— *Domnule profesor, mîine împliniți opt decenii de viață. La mulți ani cu sănătate!*